

Autoreferat

1. Imię i nazwisko: Dawid Maria Osiński

2. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe:

- magister filologii polskiej w zakresie literaturoznawczo-językoznawczym (dyplom z wyróżnieniem, z wynikiem celującym); tytuł uzyskany 10 maja 2005 roku po odbyciu studiów i obronie pracy magisterskiej (*Leśmian policzony. Dyskurs numeryczny w przestrzeni języka, czyli o tajemnicy cyfr i liczb w prozie i dramatach mimicznych Bolesława Leśmiana*); promotor: prof. dr hab. Ewa Paczoska;

- doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa (z wyróżnieniem), stopień naukowy nadany uchwałą Rady Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego dnia 10 listopada 2009 roku, na podstawie obronionej rozprawy doktorskiej *Aleksander Świętochowski w poszukiwaniu formy. Biografia myśli*; promotor: prof. dr hab. Ewa Paczoska, recenzenci: prof. dr hab. Ewa Ihnatowicz, dr hab. Marek Pąckiński.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:

- asystent (pół etatu) na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego (01.01.2010–30.12.2012).

- starszy specjalista ds. badań i analiz w Instytucie Badań Edukacyjnych (01.12.2010–30.12.2011)

- adiunkt na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego (od 01.01.2013).

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311.):

a) tytuł: *Pozytywistów dziedzictwo Oświecenia. Kierunki i formy recepcji*;

b) Dawid Maria Osiński, monografia *Pozytywistów dziedzictwo Oświecenia. Kierunki i formy recepcji*, 2018, Wydawnictwo „Episteme”, recenzenci wydawniczy: prof. dr hab. Ewa Paczoska, prof. dr hab. Tomasz Sobieraj;

c) omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

Celem monografii *Pozytywistów dziedzictwo Oświecenia. Kierunki i formy recepcji* jest zrekonstruowanie refleksji pisarzy, krytyków i publicystów pokolenia polskiego pozytywizmu odnoszącej się do różnych sposobów dyskusowania z myślą oświeconych. Badaniu patronuje zamysł kompleksowej analizy tekstów literackich, krytycznoliterackich, publicystycznych, artykułów i utworów okolicznościowych, rozpraw i studiów naukowych oraz paranaukowych, a także historiografii i tekstów o charakterze filozoficznym, w których ujawniają się formy dialogu pozytywistów z niejednorodnym dziedzictwem Oświecenia. Udowadniam, że charakter tego dialogu, określający wielokształtny i wielokierunkowy namysł nad znaczeniem dziedzictwa Oświecenia w kulturze, historii, myśli społecznej i literaturze, odkrywa rytmy wewnętrznej dynamiki pytań stawiane w biografiami intelektualnych pozytywistów. Pozytywiści sięgają do Oświecenia, żeby zrozumieć własną tożsamość, wpływ komponentów myśli oświeceniowej kształtujących ich światopogląd oraz miejsce w kulturze. Dlatego pokazuję w książce, że pytania o dziedzictwo Oświecenia stawiane przez pozytywistów w różnych typach dyskursów i wypowiedzi to pytania wielopostaciowe i skomplikowane, jak skomplikowane i niejednoznaczne w ocenie jest samo zjawisko Oświecenia. Przebadanie kompleksowej refleksji nad recepcją dziedzictwa Oświecenia w myśleniu pozytywistów i próba jej opisu jest – w moim odczuciu – ważnym uzupełnieniem luki badawczej.

Książka składa się z wprowadzenia, sześciu rozdziałów i podsumowania. We wprowadzeniu wskazuję, dlaczego uważam, że badanie i zdiagnozowanie dziedzictwa Oświecenia przez pozytywistów jest fundamentalne dla zrozumienia statusu i roli tej formacji światopoglądowej. Określam tu swoje podejście badawcze i tworzę słownik pojęć oraz ramę metodologiczną. Wskazując na korelację między różnymi tekstami w różnych częściach rozdziałów, zaznaczam, iż w związku z tym, że są to zróżnicowane teksty, wymagają innego podejścia badawczego. Inny charakter i znaczenie dla refleksji nad sposobami uwewnętrzenia znaków i figur oświeceniowych mają teksty okolicznościowe, jubileuszowe portrety, teksty krytycznoliterackie, inny rozprawki, syntezy i studia monograficzne, inny wreszcie – różne formy literatury pięknej (w obrębie których wskazuję na różnorodny charakter recepcji i rodzaj dialogu w powieściach Zofii Urbanowskiej, Elizy Orzeszkowej, Wiktora Gomulickiego, Walerego Przyborowskiego, w *Faraonie* Bolesława Prusa, dramacie historycznym czy okolicznościowych lirykach). Staram się, żeby wybrzmiały tu konkretne stanowiska, racje poszczególne, przypadki incydentalne, ale też zjawiska

globalne i formy aktywności pokoleniowej określającej naturę poznania pozytywistów, której jednym z ważnych wymiarów jest dziedzictwo Oświecenia.

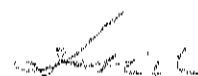
W związku z tym pojawiają się w tej książce zarówno takie fragmenty, które mają charakter rekonstruksyjnych ujęć, syntetycznych studiów, panoramicznych zarysów, mikroanaliz, komparatystycznych szkiców, perspektywicznych podpatrywań, jak i dokumentacyjnych przywołań, rekonstrukcyjnych szkiców, rejestracyjnych deskrypcji, materiałowych wynotowań, katalogowych zestawień, spolaryzowanych węzłów interpretacyjnych. Sądzę, że uwzględnienie tych różnych podejść badawczych oddaje specyfikę namysłu pozytywistów nad ich dyskusją z Oświeceniem, zawieszoną między racjonalnością i wzruszeniem, między trudną aprobatą i ostrożną niezgodą, między podejrzliwą diagnozą i twórczą krytyką. W tej harmonii niezgody roztacza się obszar pozytywistycznej *aurea mediocritas* odnoszącej się do sposobów myślenia o Oświeceniu.

Rozdział I (*Mapa możliwości lektury*) stanowi rodzaj przedakcji książki. Pokazuję tu, w jaki sposób pozytywiści mogą kształtować swoje wyobrażenie o Oświeceniu, jaki krąg lektur służy im jako niezbędnik intelektualny, jak określa ich świadomość, w jaki sposób syntezy i historie literatury przyczyniać się mogą do stabilizowania, ale i rewizji ich podejścia do dziedzictwa Oświecenia. Niebagatelną rolę w kształtowaniu myślenia pozytywistów o znaczeniu Oświecenia jako światopoglądowo-kulturowego ruchu myśli odgrywają również zachodni mistrzowie. Dlatego celem tego rozdziału książki jest rekonstrukcja myśli filozoficznej, kulturowej i historiograficznej oraz wskazanie wagi dyskusji z Oświeceniem w projektach intelektualnych i rozprawach Henry'ego Thomasa Buckle'a, Augusta Comte'a, Johna Stuarta Mill'a, czytanych przez pozytywistów od początku ich edukacyjnych peregrynacji i pomagających kształtować ich wyobrażenie nie tylko o fundamentalnych pojęciach słownika pozytywistycznego, lecz także o roli i znaczeniu Oświecenia jako formacji intelektualnej. Kiedy mówi się o pozytywistach dziedzictwie Oświecenia, nie sposób wyłączyć wpływu Józefa Ignacego Kraszewskiego i jego oddziaływania na całą umysłową formację dziewiętnastowieczną. Część poświęcona zrekonstruowaniu refleksji Bolesławy nad kulturą Oświecenia stanowi autonomiczną całość, ale też matrycę dla moich późniejszych rozważań (casus Przyborowskiego, Świętochowskiego, Chmielowskiego, Prusa). Wybieram przykłady różnych typów dyskursów, żeby pokazać specyfikę tej diagnozy, m.in. powieść *Dola i niedola. Powieść z ostatnich lat XVIII wieku* jako przykład tekstu o końcu pewnej formacji kulturowo-obyczajowej, *Rachunki* jako kwerendę współczesności z wątkami oświeceniowymi i syntezę rozbiorową – *Polska w czasie trzech rozbiorów*.

Zrekonstruowane w rozdziale I diagnozy Oświecenia i dialogi z Oświeceniem stanowią tło dla kolejnych partii książki. W rozdziale II (*Początki edukacji w szkole oświeconych*) poddane są refleksji sposoby terminowania pozytywistów w szkole oświeconych oraz określenie specyfiki doświadczeń naukowych zdobytych podczas edukacji w Szkole Głównej. Wybieram tu celowo jako metodę badawczą i klucz opisu stworzenie słownika wybranych pojęć określających wspólnotę ducha pozytywistów i oświeconych (np. uniwersyteckość, wolność, inteligencność, interdyscyplinarność, humanizm nowoczesny, humanizm oświecony, biblioteka i lektury, encyklopedyści, upamiętnianie). Obok Szkoły Głównej forpoczta nowoczesnej myśli intelektualnej jest najważniejsze dla pozytywistów pismo – „Przegląd Tygodniowy”. Dlatego bliska metodzie słownikowej okazuje się metoda deskrypcji wątków oświeceniowych dokonywanych na łamach gazety Adama Wiślickiego. Deskrypcje, a więc różne sposoby opisu wymiarów Oświecenia, ujawniające stosunek pozytywistów do dziedzictwa wieku rozumu, czynię tu punktem centralnym. Wyznaczam wyprowadzone z lektury prasowej wymiary określające sposoby odwoływania się do dziedzictwa oświeceniowego: 1) Nad Wolterem, Kantem i Goethem; 2) Wokół Rousseau; 3) Encyklopedyczny (w wersji Diderota i d’Alemberta); 4) O systemie praw (casus Monteskiusza); 5) Samopomocowy (przypadek Defoe i Smilesa); 6) Wokół etyki postępowania (casus Talleyranda); 7) Wokół zagadnień literackich i historiograficznych; 8) Wokół historii kultury i obyczajowości. Pokazuję tu również dużo słabszy, choć ważny, rezonans dyskusji z wątkami oświeceniowymi w innych pismach – w „Niwie” (zwracam zwłaszcza uwagę na twórczość Bronisława Rejchmana, jednego z filarów pisma i jego ewolucjonistyczne poglądy), w poznańskim i galicyjskim czasopiśmiennictwie, m.in. w „Tygodniku Wielkopolskim” (kładę nacisk na znaczenie refleksji Juliana Ochotowicza), a kończę powieściową dyskusją ze znakami Oświecenia na przykładzie *Z obozu do obozu* Michała Bałuckiego.

W rozdziale III (*Autorytety oświeconych i destabilizacja hierarchii lektury. Refleksja czasopiśmiennicza i literacka*) rekonstruję obrazy sylwet mężów oświeconych zamieszczanych w prasie na początku lat 60. XIX wieku i wskazuję na późniejsze rewizje związane z uświadamianiem znaczenia oświeconych w kulturze i nośność ich dziedzictwa intelektualnego. Kładę nacisk na początek lat 60. XIX wieku, kiedy to obserwować można wzmożone zainteresowanie myślą polskich mężów oświeconych (Konarskiego, Staszica, Kołłątaja, Śniadeckich) w publicystyce i pracach naukowych (w tym historiografii) powstających w zaborze zarówno rosyjskim, jak i austriackim czy pruskim, m.in. Hipolita

Skimborowicza, Dominika Szulca, Władysława Ludwika Anczyca, ks. Tomasza Adama Szelewskiego, Henryka Schmitta, Aleksandra Skórskiego (Skorskiego). Przygotowują one podglebie dla pozytywistów i przyczyniają się do lepszej absorpcji tego dziedzictwa. Kompozycja tej części rozdziału koncentruje się wokół fundamentalnych pojęć określających status mężów oświeconych, wyprowadzonych z refleksji krytycznoliterackiej, publicystycznej, filozoficznej, socjologicznej drugiej połowy XIX wieku i początków XX wieku. Wyznaczają je następujące kręgi znaczeniowe: postęp, praca i ruch – czyli o Staszcu; o konieczności badań nad Oświeceniem – nad Konarskim; światło wiedzy (o „d’Alembercie polskim” na tle uczonych oświeceniowych); w służbie astronomii, czyli sięgania przez trudy do gwiazd – o Janie Śniadeckim; oświeceniowy uczony jako powód krytyki (wokół lektury Maurycyego Straszewskiego); teorie nauki i weryfikacja stanu wiedzy (Jędrzej Śniadecki w szkole „wychowanka pozytywnych zasad” – czyli Zygmunta Kramsztyka lektura pokolenia); duch rewizji – refleksja wokół Kołłątaja (w 1912 w „Bluszczu”); Kołłątaj socjologa socjalisty (Bolesława Limanowskiego). Drugą część tego rozdziału poświęcam różnym ujęciom trzech wielkich filozofów francuskiego Oświecenia – Woltera, Jana Jakuba Rousseau i Denisa Diderota. Pokazuję, że w tym samym czasie, kiedy krytycy i historycy określający swój światopogląd jako pozytywistyczny (np. Aleksander Świętochowski i Piotr Chmielowski) publikują okolicznościowe i jednocześnie manifestacyjne teksty poświęcone francuskim filozofom oświeceniowym, pojawiają się również takie ujęcia krytycznoliterackie, które odmiennie określają swoje stanowisko wobec filarów francuskiego Oświecenia i podważają nośność dokonań oświeconych. I ten problem wydaje się ważnym (choć opozycyjnym) dopełnieniem kompleksowej refleksji pozytywistów dotyczącej znaczenia francuskich filozofów. Udowadniam jednocześnie, że nawet krytycy i literaci negatywnie oceniający sposób życia i myślenia Woltera nie odmawiają mu wielkości, mimo że z nieskrywanym przerażeniem próbują dowodzić zgubnego wpływu wolterianizmu jako szkoły negacji i burzenia wartości, mając na uwadze wartości religijne i okoliczności społeczno-ekonomiczne. Tym problemom poświęcone są podrozdziały odnoszące się do kontrpropozycji światopoglądowych dla pozytywistycznej lektury Oświecenia: *„Propaganda” Woltera. Ujęcie Seweryny z Żochowskich Duchnińskiej, O Wolterze krytycznie, satyrycznie, sarkastycznie i ironicznie, Wolter i Rousseau oraz paradoksy ekonomii politycznej* (określające stanowisko Jana Kazimierza Corvin Piotrowskiego). Postać Rousseau jako człowieka z epoki „przedhistorycznej naiwności ludzkiego plemienia” (zrekonstruowana w biograficznej opowieści Augusta Jeskego) zestawiona jest tu z późniejszą perspektywą Zofii

Seidlerowej, która widzi w nim „istotę, która się odradza i odradzać będzie”. To sprzężenie pokazuje zmienne rytmy recepcji dziedzictwa oświeceniowego. Wskazuję tu również na wpływ prac historyka i krytyka literackiego Gustave’a Lanson’a, znamienne dla restytucji znaczenia dziedzictwa filozofów francuskiego Oświecenia.

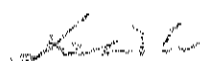
Rozdział IV (*W kręgu poetów*) stanowi przykład takiej refleksji, która koncentruje się wokół czwórki najważniejszych poetów oświeceniowych czytanych na różne sposoby i przywoływanych w bardzo różnym kontekście. Zwracam tu uwagę i na znaczenie tekstów okolicznościowych, artykułów krytycznych, syntez, ujęć monograficznych, ale też – co najważniejsze – uwewnętrznionej lektury poetów i ich dziedzictwa w literaturze pozytywistów (a zarazem również w tekstach „niepozytywistów”). Ta kompleksowa lektura pokazuje pełny, jak sądzę, wymiar absorpcji tego dziedzictwa i kierkuje pytania zadawane przez pozytywistów samym sobie i ich formacji pokoleniowej. Najważniejszą rolę pełni w lekturze i refleksji pozytywistów Ignacy Krasicki (*Krasicki w szkole czytania pozytywistów i innych*). Biografię literacką i intelektualną autora *Monachomachii* przywołuje się w dyskursie krytycznoliterackim, naukowym i publicystyce jako potrzebną do tego, by pokazywać wartość doskonalenia i hartowania charakteru, często jako wzorzec nonkonformizmu etycznego, wreszcie wzór kunsztowności i powściągliwości pisarskiej. Omawiam tu różne wymiary tego dziedzictwa u Elizy Orzeszkowej, Piotra Chmielowskiego, Adam Asnyka, Antoniego Gustawa Bema, Władysława Nehringa, Ludwika Dębickiego, Józefa Tretiaka, Antoniego Mazanowskiego, Konstantego Wojciechowskiego, Leona Rogalskiego, Wojciecha Grochowskiego, Adama Mielezki-Maliszkiewicza, Feliksa Ehrenfeuchta, Marii B. Sadowskiej (pseudonim Zbigniew), Henryka Sienkiewicza (przykład *Legionów*). Wyraźnie krytycznym portretem Krasickiego jako poety jest ten, który prezentuje poeta-krytyk Wiktor Gomulicki, a ważną nicią dyskusji z Krasickim są aluzje, satyry, pastisze, parodie (m.in. M. Pi. Lechnickiego, Artura Bartelsa, Kazimierza Glińskiego).

W przeciwieństwie do Krasickiego refleksja drugiej połowy XIX wieku nad twórczością Franciszka Karpińskiego, Franciszka Dionizego Książczaka, Konstancji Benisławskiej nie była ani zbyt wnikliwa, ani nazbyt obfita. Miała wartość nie tyle jako ważny znak diagnozy samej twórczości tych poetów, ile pomagała stawiać pytania dotyczące znaczenia poezji i statusu poety w ogóle, możliwe dzięki konfrontacji z tą poetycką, biograficzną i intelektualną materią. W podrozdziale poświęconym Karpińskiemu zwracam uwagę na znaczenie diagnozy Juliana Ochorowicza, obecność pieśni religijnych w *Huni* Henryka Sienkiewicza, literacką dyskusję z dziedzictwem Karpińskiego jako poety i jako

człowieka wybrzmiewającą w dojrzałej twórczości Wiktora Gomulickiego (*Ciury* i kontekstowo *Wspomnienia niebieskiego mundurka*). Pokazują też specyfikę języka krytyki literackiej skoncentrowanej na twórczości „śpiewaka Justyny” (Wincentego Korotyńskiego i Stanisława Marka Rzętkowskiego), a osobny podrozdział poświęcam literackim obrazom figury poety (Ernest z Koralina, Teofil Lenartowicz, Kajetan Kraszewski i Antoni Smolski).

Różnorodność ujęć szczegółowych odnoszących się do Książnina wskazuje, w jaki sposób pozytywści i twórcy drugiej połowy XIX wieku rozumieili obecność poety na poetyckiej mapie oświeceniowej. Wskazuję na wagę refleksji Felicjana Suryna, dowartościowującą kontemplacyjny charakter poezji Książnina i odsłaniającą znaczenie doświadczenia melancholii, bycie poetą egzystencji i jedynym prawdziwym poetą polskiego Oświecenia. Zwrócenie uwagi na kwestie duchowości, rzewności oraz melancholii jako formy poetyckiego wyrażania w krytyce literackiej i tekstach poetyckich poświęconych Książninowi (których nie ma dużo i pisane są przede wszystkim przez krytyków i poetów o światopoglądzie konserwatywnym i religijnym) sprzyja uwydatnieniu wątków religijnych tej twórczości. I łączy się z refleksją krytyczną nad stanowiskiem Konstancji Benisławskiej w kulturze i literaturze. Mówiąc o specyfice i antynomiami dziedzictwa oświeceniowego absorbowanego przez polski pozytywizm, należy uwzględnić wymiar religijny tej poezji jako ważny komponent, ponieważ zrozumienie jego znaczenia profiluje myślenie o kwestiach religijnych i egzystencjalnych w krytyce drugiej połowy XIX wieku. Ważnym miejscem w rozdziale poświęconym Benisławskiej czynię refleksję krytycznoliteracką Wincentego Dawida, który widzi w poetce „lutnistkę” i „wieszczkę”. Charakterystyczne wydaje się uwyrażnienie na początku lat 90. XIX wieku dyskusji z twórczością religijną Benisławskiej. Najciekawszej i kompleksowej oceny dokona krytyk i poeta kolejnego pokolenia – Czesław Jankowski – pozostający w duchowym dialogu z poezją pozytywistów, dlatego rozważania Jankowskiego o Benisławskiej i wątkach oświeceniowych czynię tu centralnym punktem refleksji.

Ostatnie dwa rozdziały książki pełnią w niej rolę szczególną. Pokazuję w nich bowiem obecność wątków oświeceniowych i oddziaływanie tego dziedzictwa na modele biografii intelektualnych pozytywistów. Wskazuję również na wykorzystanie dzięki maskom historii jawnego bądź ukrytego (aluzyjnego, możliwego do odczytania) dialogu z dziedzictwem oświeconych. Rozdział V (*Pozytywiści w szkole Oświecenia. Modele biografii intelektualnych*) dotyczy pięciu studiów przypadków, które są przykładem uwewnętrznionej, długofalowej i przemyślanej lektury Oświecenia. Podrozdział *Piotr Chmielowski i jego*

lektury Oświecenia pokazuje, w jaki sposób jeden z najbardziej aktywnych absolwentów Szkoły Głównej jest wnikliwym, uważnym i empatycznym czytelnikiem różnorodnych wątków charakterystycznych dla paradygmatu oświeceniowego w kulturze. Wskazuje na wielowymiarowość refleksji naukowej, krytyczno- i historycznoliterackiej Chmielowskiego na temat kierunków myślenia filozofów, estetyków, pisarzy Oświecenia, rozpisanej na różne teksty. Mają one charakter szkiców, studiów, ujęć monograficznych, syntez, edycji poetów oświeceniowych (jak np. *Pamiętników* Karpińskiego, wyd. 1898) i tłumaczeń – tych, które są fundamentalnymi dziełami myśli oświeceniowej (jak Kanta) albo są rozprawami z dziedziny estetyki i historii sztuki XVIII wieku powstającymi w drugiej połowie XIX wieku. Krytyk i kodyfikator pozytywistycznej koncepcji historii literatury polskiej przyswaja na gruncie polskim jako pierwszy *Krytykę czystego rozumu* Kanta (1904), zapoznaje Polaków z pracami naukowymi poświęconymi myśli filozoficznej, estetycznej, literackiej XVIII wieku (*Sztuka i literatura w XVIII i XIX wieku. Epoka rozwoju ducha i ideały ludzkości* Moritza Carrière'a oraz wspólnie z Edwardem Zdzisławem Grabowskim tłumaczenie książki *Historia literatury angielskiej* Hermanna Hettnera), ale przede wszystkim wnikliwie wskazuje na różne wymiary diagnozy Oświecenia. Jednym z najważniejszych syntetycznych ujęć refleksji Chmielowskiego na temat specyfiki dziedzictwa kultury i tradycji oświeceniowej, a także zakresów oraz przesunięć światopoglądowych w szeroko rozumianej dziewiętnastowieczności, jest jego studium *Liberalizm i obskurantyzm na Litwie i Rusi (1815–1823)*. Swoje syntetyczne ujęcia Oświecenia przedstawia Chmielowski w latach 1899–1900, dokonując syntezy historii literatury, dlatego podrozdział poświęcony Chmielowskiemu wieńczy zrekonstruowaniem jego ustaleń jako historyka literatury, pokazując hierarchię lektur oświeceniowych, wątków oraz widzenia tej formacji światopoglądowej i literackiej na przestrzeni dziejów.

Drugim ważnym myślicielem, który w długiej i wielokształtnej twórczości dokonuje rozrachunku z Oświeceniem, jest Aleksander Świętochowski. Namysł nad historycznymi, filozoficznymi, społecznymi, kulturowymi oraz literackimi wymiarami Oświecenia w jego europejskiej i rodzimej wersji jest rozpisana na różne głosy i różne języki kompleksową dyskusją z tym dziedzictwem. Badam, w jaki sposób filozof i krytyk polskiego pozytywizmu rozwijał na różne sposoby w ramach własnej ścieżki intelektualnej swoje poglądy na temat drugiej połowy XVIII wieku, jak dyskutował z myślą historiograficzną Oświecenia i oceniał projekty mężów oświeconych dotyczące zwłaszcza statusu polskiego chłopca, poddając jednocześnie namysłowi ich narodową specyfikę. Dowodzę, w jaki sposób poddawał refleksji

systemy myślowe pionierów myśli oświeceniowej – Kanta, Burke’a, Rousseau, Woltera. Skupiam się na ocenie Jana Śniadeckiego i jego epistolografi dokonanej przez Świętochowskiego. Pokazuję, jakiego Rousseau czyta pozytywista i dlaczego francuski filozof jest przykładem myśliciela, dzięki któremu można mówić o paradoksach poznania. Udowadniam, że to Wolter był dla Świętochowskiego mistrzem filozofii i życia, mistrzem diagnozy, riposty, krytycyzmu, dociekliwości i wszechstronności. Dowodzę tu, w jaki sposób Świętochowski jako wolterianista z wyboru i buckleista z ducha, od początku swej działalności, próbując zrozumieć sens swojej (i pokoleniowej) sytuacji historycznej, sięga do oświeceniowej formacji, w której szuka odpowiedzi na różne nurtujące go pytania związane z kondycją ówczesnej epoki, ale także kondycją własnej współczesności, losem tego dziedzictwa, a przede wszystkim jego wpływem na teraźniejszość. Ważne miejsce zajmują również w refleksji Świętochowskiego mężowie oświeceni (zwłaszcza Konarski, Staszic i Kościuszko), ale też pytania o konsekwencje rewolucji francuskiej. Wskazuję, jak z perspektywy międzywojnia Świętochowski diagnozuje osiemnastowieczną kondycję chłopca polskiego i publikuje obszerną *Historię chłopów polskich*. Historyk Świętochowski korzysta przede wszystkim z najważniejszych dla myślenia o XVIII wieku badań Józefa Ignacego Kraszewskiego i Władysława Smoleńskiego, ale ustala własną perspektywę i ocenę widzenia sprawy włościańskiej w Oświeceniu. Na marginesie działalności Posła Prawdy pokazuję również wyraźne zainteresowanie pod koniec XIX wieku filozofią Immanuela Kanta, znaczenie „Prawdy” Świętochowskiego w przybliżaniu tych wątków myślowych, a także wskazuję wagę rozpraw Henryka Struvego, Seweryna Smolikowskiego, Piotra Chmielowskiego, Edwarda Adolfa Strasburgera.

W podrozdziale poświęconym Elizie Orzeszkowej omawiam przykład biografii intelektualnej, której charakter i ewolucja pozwala na zastosowanie określenia „wyrastania z Oświecenia”. Udowadniam, że wyrastanie rozumieć tu można zarówno w sposób dosłowny (jako genealogię), jak i metaforyczny (jako przekraczanie tego dziedzictwa). Formuła „wyrastania z Oświecenia” pomaga zrozumieć znaczenie światopoglądowego projektu emancypacyjnego i edukacyjnego, a także sposób korzystania przez pisarkę z tradycji oświeceniowej powieści edukacyjnej. Pokazuję, dlaczego pisarka uznaje konieczność wyjścia z oświeceniowej teorii poznania ku niepoznawalności świata, niemożności znalezienia prawideł jego opisu, w stronę utraty pewności. Orzeszkowa jako jedyna z polskich pozytywistów tak wyraźnie łączy Oświecenie z projektem żydowskiej haskali oraz z projektem edukacyjnym mającym na celu zrozumienie idei Oświecenia w duchu poszerzania

horyzontów poznawczych rozumu, doskonalenia i pracy nad sobą. Wzmacniają taki sposób postrzegania tego problemu lektury myślicieli i mędrców nie tylko z kręgu racjonalnej filozofii francuskiej, angielskiej czy niemieckiej, lecz także lektury ksiąg mądrościowych osiemnastowiecznych ojców założycieli „żydowskiego” wieku rozumu i świateł (passusy dotyczące znaczenia biblioteki, rozwijania umysłu, pracy nad sobą, roli oświaty i znaczenia Księgi przechowywanej wśród innych lektur w *Elim Makowerze* czy *Meirze Ezołowiczu*), a także w obu tekstach publicystycznych (*Żydach i kwestii żydowskiej* oraz pisany w zasadzie przed śmiercią i opublikowanym chwilę po niej *Nacjonalizm i kwestii żydowskiej*). Wskazuję, w jaki sposób rozproszone diagnozy różnych wątków oświeceniowych oraz sposobów konceptualizacji rzeczywistości zdradzają fascynację naukową pisarki. Określają również światopoglądową dynamikę zmian rozumienia Oświecenia, które aprobatywnie ujmuje Orzeszkowa w jego idiomie narodowym, wskazującym na wagę projektów edukacyjnych i naukowych, a krytycznie określa „salonowy” charakter uczestnictwa w życiu i kulturze. Udowadniam to na przykładzie powieści: *Pamiętnik Wacławy. Ze wspomnień młodej panny. Eli Makower, Meir Ezołowicz, Zygmunt Ławicz i jego koledzy. Dwa bieguny. Nad Niemnem. Ad astra*. Poddawane intensywnej refleksji światopoglądowe i edukacyjne wymiary myśli oświeceniowej pozwalały pisarce i krytyczce na zrozumienie potęgi tego dziedzictwa, ale i przekraczania jego ram, by coraz lepiej rozumieć własne miejsce w zmieniającym się świecie dawnych ideałów.

Ostatnie dwa podrozdziały o modelach biografii intelektualnych Zofii Urbanowskiej i Stefanii Chłędowskiej pełnią inny status niż dotychczasowe w tym rozdziale. Ale staram się pokazać, jak ważna wydaje się absorpcja różnych wątków dziedzictwa oświeceniowego w projektach światopoglądowych tych pisarek. Model biografii intelektualnej Urbanowskiej określam jako projekt edukacji w podróży. Pokazuję wagę tego fundamentalnego doświadczenia dla kształtowania tożsamości, samorozwoju i doskonalenia wiedzy o sobie i świecie. Udowadniam, że edukacyjny charakter powieści Urbanowskiej, wzmocniony wyrastającą z ducha oświeceniowego koniecznością wyruszenia w podróż w celu zdobycia wiedzy o świecie (ale i o sobie), to podstawowy wyróżnik tego pisarstwa, nastawionego wyraźnie na moralizatorski i dydaktyczny efekt kształcenia. Empiryczny charakter poznawania świata przez bohaterów beletrystyki Urbanowskiej spotyka się w jej pisarstwie z horyzontem utopii rozumianej jako konieczność przekraczania samego siebie i własnych przyzwyczajzeń, a także ważny próg kierujący ku coraz nowym dziedzinom poznania w celu odkrywania horyzontów ludzkiego doświadczenia, zarówno tych związanych z naturą

człowieka, poznawaną w relacjach z innymi, jak i tych naukowych oraz badawczych, które przemawiają do człowieka w pełni, kiedy skonfrontuje je z żywiołem życia. Edukacyjny projekt podróży, dostosowany do realiów dziewiętnastowiecznych, wynika z programu pedagogiki powieściopisarki i publicystki, ale niewątpliwie sięga do oświeceniowego projektu powieści edukacyjnych (do Sterne'a, Krasickiego, a nawet powiastki filozoficznej Woltera), żeby doskonalić się na wzór Robinsona Crusoe, wnikać w obserwację natury (czytać jej znamiona przez drobnowidz / mikroskop), pytać o pochodzenie natury i jej systematykę (w tym znaczenie geologii i badania Staszica).

Rozdział o modelach biografii intelektualnych kończę przypadkiem Stefanii Chłędowskiej poddającej diagnozie przemiany powieści oświeceniowej. Chłędowska jako jedna z nielicznych krytyczek i krytyków swego czasu poświęca uwagę psychologii powieściowej, a jej refleksje dotyczą w dużej mierze przemian osiemnastowiecznej powieści europejskiej, tak rzadko w tak trafny sposób poddawanych wówczas ocenie. Dowodzę, w jaki sposób Chłędowska analizuje zmiany zachodzące w strukturze, kompozycji, fabule, postaciach, obrazowaniu świata przedstawionego na przestrzeni wieków w romansie i powieści, żeby poddawać kompleksowej diagnozie przemiany europejskiej tradycji powieściopisarskiej i techniki literackiego znaczenia *mimesis*. Ponadto pokazuję, że jako pisarka (zwłaszcza autorka nowel pisanych w konwencji salonowo-artystowskiej) wybiera dla siebie typ noweli, której cechą konstytutywną jest kameralność akcji i *biedermeierowski* porządek. Udowadniam, że w jej nowelistycznej twórczości da się jednak odnaleźć nieliczne wątki, punktowo odnoszące się do dziedzictwa Oświecenia i refleksji nad specyfiką wieku XVIII (jako synonimu sceptycyzmu poznawczego i pewnego ukształtowania estetyczno-moralnego), określające znamiona dialogu z Oświeceniem w sferze estetyki, ale też historii i polityki (m.in. w *Pierwszej próbie*, *Lionorze*, *Nienapisanej powieści*, *Babim lecie*, *Pannie Ludwice*, *Bazantach Julka*, *Zuzannie między starcami*).

Rozdział VI (*Maski historii*) rozpoczynam od wskazania znaczenia późnowieżniastowiecznej historiografii warszawskiej Władysława Smoleńskiego i innych historyków (także ze szkoły krakowskiej). Jest to konieczne, żeby rekonstruować sposoby odwoływania się do wątków oświeceniowych (figur Oświecenia i figur oświeconych) w dramacie historycznym drugiej połowy XIX wieku, a także poddawać diagnozie dyskurs literacki i historyczny Walerego Przyborowskiego. Dowodzę, że ważną kwestią w myśleniu o przeszłości, a przede wszystkim o czasach drugiej połowy XVIII wieku, jest zadziwiająco żywy i często podnoszony w obu szkołach historycznych namysł nad formami obecności

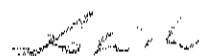
Oświecenia i skutkami polskiej historii wyznaczonej przez prawidła polityczno-historyczno-kulturowe. W podrozdziale o dramacie historycznym wskazuję powody zainteresowania się dramatopisarzy Oświeceniem, formy dyskusji z nim, maski oświeceniowe, które przybiera dramaty (m.in. Bronisława Komorowskiego, Adama Bełcikowskiego, Kazimierza Zalewskiego, Jadwigi Marcinowskiej, Zenona Parwiego, Michała Bałuckiego). Sposób prezentowania w tych dramatach oceny różnorodnych wymiarów Oświecenia pokazuje bliskość bądź wykorzystanie refleksji historycznej szkoły krakowskiej do obrazowania roli historii narodowej, ale w niektórych dramatach można się dopatrzeć również przetworzonych na użytek literacki postulatów szkoły warszawskiej (optymistycznej).

Podrozdział *Varsavianista i jego oświeceniowe Warszawa i Raclawice. Przypadek Walerego Przyborowskiego* jest rekonstrukcją refleksji Przyborowskiego na temat specyfiki Oświecenia i zbadaniem tego, jakie konsekwencje dla polskiej dziewiętnastowieczności niesie druga połowa XVIII wieku w myśl ustaleń historyka i powieściopisarza. Udowadniam, że źródła odpowiedzi szukał Przyborowski właśnie w zrębach narracji stanisławowskiej, w której dochodziły do głosu sprzeczne i dynamizujące się wątki związane z pytaniami o znamowane szanse, przyczyny upadku państwowości i realny program odbudowy. Pokazuję, w jaki sposób pisarz stawiał pytania różnym wymiarom tego dziedzictwa w swoich powieściach, a także w historiograficznej (i w wielu miejscach autobiograficznej) pracy *Przyczyny upadku Polski. Zarys historyczny. Z portretami autora i 5 wodzów*. Poddaję tu namysłowi dwa młodzieńcze teksty historyka, określające jego stanowisko wobec konieczności odnowienia historiografii polskiej (*Jak dotąd pisano dzieje* – będący dyskusją z teorią Buckle'a, *Sąd historyczny* – inaczej profilujący poprzednie stanowisko badawcze Przyborowskiego). Omawiam tu również ważną ze względu na stanowisko historyka monografię *Historia Franka i frankistów* (1893). Centralnym punktem tego podrozdziału czynię analizę dwóch powieści: *Stan trzeci. Powieść z czasów Sejmu Czteroletniego* (1889), będącą refleksją nad ścieraniem się dwóch paradygmatów kulturowych – szlacheckim i mieszczańskim, oraz *Raclawice. Powieść historyczna dla młodzieży* (1908), na przykładzie której ujawniam wątki problemowe określające rozumienie znaczenia małych i wielkich bohaterów polskiej historii końca XVIII wieku.

Podrozdział *„Faraon” i klucz oświeceniowy. Przypadek Bolesława Prusa* jest próbą odpowiedzi na pytanie, na ile tę powieść o kryzysie, rozpadzie, grze i szukaniu prawideł określających zmienność historii można potraktować jako dialog z dziedzictwem Oświecenia i czytać jako kryptopatriotyczną refleksję Prusa nad konsekwencjami Oświecenia

stanisławowskiego (z jego naczelnymi postaciami monarchów, wodzów, uczonych). Użycie klucza oświeceniowego daje możliwość nowej lektury *Faraona*. Wskazuję tu na znaczenie tytułu powieści określającego popularną w XVIII wieku grę w karty, pokazując bliskość refleksji Prusa dotyczącej starożytnego Egiptu z historycznym obrazem rozpadania się oświeceniowej monarchii króla Stanisława Augusta Poniatowskiego (którego porównuję jako postać hamletyczną i ostatniego monarchę królewskiego z Ramzosem XIII), a także państwem Króla Słońce, możliwym do zrekonstruowania na podstawie historiografii drugiej połowy XIX wieku. Dokonując oceny dialogu Prusa z Oświeceniem, wysuwam wniosek, że *Faraon* stanowi konsekwencję dotychczasowego myślenia pisarza. Staram się dowieść, że Prus w *Faraonie* jest sejentystą ze złudzeniami, bo prezentuje kolejną powieść z serii wielkich pytań epoki, ale żeby diagnozować współczesność, musi wrócić nie tyle do pierwszej połowy XIX wieku, ile do Oświecenia. Dowodzę, że starożytny Egipt może być kostiumem pozwalającym pytać o źródła tożsamości kulturowej, cywilizacyjnej i państwowej, które tworzą się w Oświeceniu, czyli w pełnym antynomii programie dyskusji z przyczynami prywatnych, narodowych i państwowych niepowodzeń, a także kryzysów tożsamości – indywidualnej, wspólnotowej, narodowej i państwowej.

Ostatni podrozdział poświęcam *Śpiewnikowi historycznemu (1767–1863)* Marii Konopnickiej i pokazuję, w jaki sposób kształtuje się refleksja poetycka Jana Sawy zarysowana w autorskim śpiewnym alfabecie polskość. Poetce w momencie powstania *Śpiewnika historycznego* zależało bowiem na łączności z narodową tradycją powstańczą, dlatego rozpoczyna swoją rymowaną opowieść od historii porwania biskupa Kajetana Sołtyka w 1767 roku, a kończy historią Zygmunta Sierakowskiego. Ukazuję, w jaki sposób Konopnicka, mówiąc o polskiej tożsamości i polskich powstaniach narodowych (ostatnim z nich okazuje się rewolucja 1905 roku jako czwarte powstanie narodowe), sięga do polskiej nowożytności historycznej, do narracji oświeceniowej. Stulecie wyznaczone przez Konopnicką od czasów stanisławowskich do wybuchu powstania styczniowego każde widzieć tę cezurę narodowej historii jako moment zawieszenia, a jednocześnie najważniejszy moment przesilenia dziejów narodowych. Oświecenie dla Konopnickiej okazuje się ważnym momentem granicznym zapoczątkowującym polską martyrologię, ale przede wszystkim czasem świadomej walki o prawa człowieka zanurzonego w historii, momentem rozpoznania sytuacji polskość, pierwotną sceną narodowości i świadomej walki o własne, integralne miejsce w rzeczywistości historycznej.

W książce udowodniam, że kierunki i formy recepcji dziedzictwa Oświecenia przybierały różny wektor i były nacechowane tak aprobatą wobec formacji oświeceniowej (w jej kompleksowym i indywidualnym kształcie), wydobywając wartości ruchu reformatorskiego, jak i koniecznością rewizji skutkującą negatywnymi ocenami zbyt słabej bądź źle kierunkowanej diagnozy dokonywanej przez myślicieli oświeconych. Idąc tropem Teresy Kostkiewiczowej i wykorzystując zastosowaną przez badaczkę formułę „progę naszej współczesności”, udowodniam, że Oświecenie dla pozytywistów jest niewątpliwie progiem współczesności i nowoczesności. Pozytywiści mają świadomość, że tutaj zaczynają się różnorodne praktyki modernizacyjne, budzi się ponadstanowa jedność, tworzy się naród i zaczynają się kształtować załączki czegoś, na co pozytywiści położą podstawowy nacisk – społeczeństwa jako organizmu, zróżnicowanego pod względem predyspozycji, pochodzenia, kultury, religii, rasy. Tu wreszcie zaczyna się proces przyswajania i absorpcji wiedzy, polaryzowanie się subdyscyplin naukowych, próby systematyzowania tej wiedzy, stopniowe poszerzanie horyzontów naukowych, działalność instytucjonalna oraz tworzenie ośrodków naukowej wymiany i kształcenia.

W taki sposób zrealizowany w rozprawie projekt badawczy może być poznawczo użyteczny nie tylko dla literaturoznawców, lecz także dla kulturoznawców, historyków prasy i historyków.

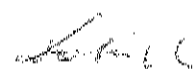
5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych (artystycznych):

Podstawowym polem naukowej eksploracji po doktoracie uczyniłem recepcję wątków oświeceniowych w twórczości i biografiach intelektualnych pozytywistów i modernistów. Namysł nad różnorodnymi komponentami problemowymi tego obszaru badań rozpoczynałem od próby ustalenia charakteru odwołań, specyfiki znaczeń oraz pytań o tożsamość kultury i literatury drugiej połowy XIX wieku ustalaną zgodnie z rytmem jej własnych przekształceń. Działania te okazały się pomocne w diagnozowaniu literackiego, krytycznoliterackiego, ale też antropologicznego i historycznego sposobu funkcjonowania dziedzictwa oświeceniowego w kulturze i literaturze drugiej połowy XIX wieku. Poświęciłem temu zagadnieniu studia oparte na kompleksowej lekturze wątków, symptomów tradycji oraz form obecności dziedzictwa Oświecenia, określających refleksję modernistów: *Stefan Żeromski wobec tradycji Oświecenia* [w:] *Żeromski i inni*, pod red. M. Gabryś-Sławińskiej, M. J. Olszewskiej, Lublin 2015; *Młoda Polska i/a Oświecenie* [w:] *Młoda Polska w najnowszych badaniach*, pod red. E. Jakiela i T. Linknera, Gdańsk 2016; *Reymonta spotkania z Oświeceniem. Znaki i teksty*

[w:] *„Wskrzesać choćby chwilę”*. Władysława Reymonta zmagania z myślą i formą, red. nauk. M. Bourkane, R. Okulicz-Kozaryn, A. Sell, M. Wedemann. Poznań 2017; *Konstantego Marii Górskiego lektura Oświecenia*, „Prace Filologiczne. Literaturoznawstwo” PFLIT 2017, nr 7(10); *Alegoria i symbol 2: Krasicki pozytywistów i modernistów*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 2018, nr 1(299).

Prace badawcze i zainteresowania naukowe poza najważniejszym obszarem badań wyznaczonych przez recepcję wątków oświeceniowych w drugiej połowie XIX wieku skoncentrowałem wokół kilku zagadnień problemowych, które były dla mnie istotne w związku z pytaniami dotyczącymi wyborów światopoglądowych twórców drugiej połowy XIX wieku i poszukiwaniem przez nich języka wyrażania. Jednym z ważnych obszarów pracy naukowej jest ten związany z szeroko rozumianym zagadnieniem tradycji i dziedzictwa. Pierwsze działania zmierzające do wnikliwej refleksji na temat projektów antropologii humanistycznej rozpocząłem dzięki udziałowi w międzynarodowym grantie „Humanitas. Projekty antropologii humanistycznej” kierowanym przez prof. dr hab. Alinę Nowicką-Jeżową. Efektem prac związanych z uczestnictwem w wymianie z badaczami różnych ośrodków naukowych było współautorstwo (wraz z Urszulą Kowalczyk) studium *Stoicyzm i jego konteksty w piśmiennictwie drugiej połowy XIX i początku XX wieku* [w:] *Humanitas. Projekty antropologii humanistycznej, cz. II – Inspiracje filozoficzne projektów antropologicznych*, red. naukowa tomu A. Nowicka-Jeżowa, Warszawa 2010.

Ważnym polem badań naukowych jest dla mnie sposób rozumienia różnych wymiarów polskiego pozytywizmu i modernizmu: znaczenia młodości i starości pozytywistów, specyfiki poezji polskiego pozytywizmu zainteresowanej naukami przyrodniczymi, literackich form wyrażania w późnej twórczości polskich pozytywistów, antropologicznych i egzystencjalnych aspektów samotności w twórczości Elizy Orzeszkowej, Marii Konopnickiej, Aleksandra Świętochowskiego, a także znaczenia wzorców kultury drugiej połowy XIX wieku (*Struktura poznania. „Dumania pesymisty” Aleksandra Świętochowskiego i „Legenda Młodej Polski” Stanisława Brzozowskiego* [w:] *Konstelacje Stanisława Brzozowskiego*, red. naukowa U. Kowalczyk, A. Mencweł, E. Paczoska, P. Rodak, Warszawa 2012; *O samotności wbrew samotności – Konopnicka i Orzeszkowa w miniaturze (proza)* [w:] *Dwie gwiazdy, dwie drogi. Konopnicka i Orzeszkowa – relacje różne*, pod red. naukową E. Ilnatowicz i E. Paczoskiej, Warszawa 2011; *Sekretne gobelin rzeczywistości. Zadane i niezadane pytania Orzeszkowej w „Chwilach” i „Przędzach”* [w:] *Sekrety Orzeszkowej*, pod red. G. Borkowskiej, M. Rudkowskiej, I. Wiśniewskiej, Warszawa 2012;

Starość pozytywistów i / a starość pozytywizmu [w:] *Ludzie starzy i starość na ziemiach polskich od XVIII do XXI wieku (na tle porównawczym)*, t. II: *Aspekty społeczno-kulturowe*, pod red. A. Janiak-Jasińskiej, K. Sierakowskiej, A. Szwarca, Warszawa 2016; *Wiktorianizm widziany spod okularów kronikarza z nad Wisły. Bolesław Prus a sprawa angielska. Walter Bagehot a sprawa polska* [w:] *Wiktorianie nad Tamizą i nad Wisłą*, red. E. Paczoska i A. Budrewicz, Warszawa 2016; *Poezja polskiego pozytywizmu o naukach przyrodniczych* [w:] *Między przyrodoznawstwem a humanistyką. Przestrzenie kultury polskiego pozytywizmu*, pod red. M. Glogera i T. Sobieraja, Warszawa 2016). Po opublikowaniu książki *Aleksander Świętochowski w poszukiwaniu formy. Biografia myśli* (Warszawa 2011) miałem możliwość powrócić do biografii i twórczości Pośta Prawdy jako autor hasła *Świętochowski Aleksander Henryk* w *Polskim słowniku biograficznym* (Warszawa–Kraków 2017, t. LI/4, z. 211). Osobnym wątkiem badań uczyniłem również fenomen biblioteki jako przestrzeni poznania (*Ciało w bibliotece* [w:] *Bibliotheca mundi. Studia bibliologiczne ofiarowane Janowi Leńczukowi*, red. naukowa J. Ławski i Ł. Zabielski, Białystok 2016; *Konstantego Marii Górskiego lektura Oświecenia*, „Prace Filologiczne. Literaturoznawstwo” PFLIT 2017, nr 7(10); *Biblioteka jako przestrzeń poznania*, „Prace Filologiczne. Literaturoznawstwo” 2018, nr 8(11); *Biblioteka*, cz. 2).

Jako wykonawca ogólnopolskiego grantu „Młodzi pozytywści warszawscy. «Przegląd Tygodniowy» 1866–1876. Narodziny nowoczesnej świadomości. Nowe ujęcia tematyczne i metodologiczne. Krytyczna edycja tekstów w dwóch tomach” (kierownik grantu: dr hab. Anna Janicka) napisałem studium *Deskrypcje Oświecenia. Pozytywści wobec tradycji i kultury wieku rozumu. Przypadek „Przeglądu Tygodniowego”* [w:] *Pozytywści warszawscy. „Przegląd Tygodniowy” 1866–1876*, Seria I: *Studia. Rewizje. Konteksty*, red. nauk. i wstęp A. Janicka, Białystok 2015 oraz dwa wstępy do antologii *Pozytywści warszawscy*, t. I: *Człowiek* (pod red. A. Janickiej) – *Homo polemicus, czyli o człowieku, który się przegląda i przygląda* oraz *Tradycja* (złożone do druku).

Moje zainteresowania naukowe związane były również z teoriami języka pozytywistów i modernistów oraz wynikały z rozpoznań poczynionych podczas pracy nad monografią Aleksandra Świętochowskiego. W latach 2012–2013 oraz 2013–2014 realizowałem projekt w ramach badań własnych (konkurs na dofinansowanie prowadzenia badań lub prac rozwojowych oraz zadań z nimi związanych, służących rozwojowi młodych naukowców i uczestników studiów doktoranckich; MENiSW); „Pozytywistów teorie języka. Rekonesans”. Próbowałem zdiagnozować rozpoznania filozofów i krytyków literackich na

temat statusu, funkcji i prawideł języka. Celowo dokonywałem łączenia perspektywy pozytywistycznej teorii literatury i filozofii z metodyką ówczesnych badań oraz wiedzą pozytywistów na temat statusu języka w latach 70., 80. i 90. XIX wieku. Kwerendą materiałową objęte zostały również wybrane teksty krytyki literackiej, które ujmują ten fenomen i ujawniają przeplatanie się dyskursu naukowego z dyskursem krytyki literackiej, pokazują metody uprawiania historii literatury i językoznawstwa oraz ich stanowiska w ówczesnym dyskursie nauk o duchu. Podałem wówczas lekturze różnorodne studia: teksty o charakterze naukowym, artykuły krytycznoliterackie, syntezy, teksty metodologiczne, a także rozprawy doktorskie czołowych przedstawicieli polskiego pozytywizmu, powstające na początku lat 70. XIX wieku, pisane w języku niemieckim i ich wersje polskie, autorstwa Piotra Chmielowskiego, Antoniego Bączkiewicza, Antoniego Gustawa Bema, Juliana Ochorowicza, Aleksandra Świętochowskiego, Adama Mahrburga, Mariana Massoniusa, wczesne prace Jana Baudouina de Courtenay. Refleksja wyżej wymienionych naukowców posłużyła mi do sformułowania badawczego wniosku, że to nie tyle prace Karla Appla czy późne prace Jana Baudouina de Courtenay przyczyniły się do nowego statusu językoznawstwa, filologii i filozofii, określając tym samym modernistyczny paradygmat nauk o duchu, ile dużo wcześniejsze rozpoznania mające często charakter przyczynkarskich studiów. Celem analiz, które nadal prowadzę, jest pokazanie ważności lat 70. i 80. XIX wieku dla myślenia o teoriach języka, świadomości językowej, fundamentów przyszłego językoznawstwa. Rozpoznania poczynione w czasie realizacji tego tematu zdecydowanie przekraczały pierwotne założenia, dlatego traktuję je jako podstawę do dalszych badań, a dotychczas wykorzystałem niektóre wnioski w tekstach: *Dziewiętnastowieczne ratowanie ciągłości. Poezja Adama Asnyka w refleksji Piotra Chmielowskiego*, „Poznańskie Studia Polonistyczne”, Poznań 2012, Seria Literacka 19(39), numer: *Poeci za bramą utopii; Realizm wyliczony? Prusa algorytmiczne teorie bytu, kompozycji i języka („Notatki o kompozycji” i nie tylko)* [w:] *Realności, realizm, realność. W stulecie śmierci Bolesława Prusa*, red. naukowa: E. Paczoska, B. Szleszyński, D. M. Osiński, Warszawa 2013; *Teoria wobec historii poezji – doświadczenie dydaktyka a opis procesu historycznoliterackiego. Przypadek Antoniego Bączkiewicza* [w:] *Historie literatury polskiej 1864–1914*, red. naukowa U. Kowalczyk i ł., Książek, Warszawa 2015.

W swojej pracy badawczej staram się również rozpoznać swoistość języka poetyckiego, a także świadomość lingwistyczną i metajęzykową poetów drugiej połowy XIX wieku i pierwszych dekad XX wieku. Interesuje mnie kwestia przekładu i sposoby

dokonywania tłumaczeń, zarówno te podejmowane przez poetów (i akademików) polskiej moderny (przypadek Jana Kasprówicza), jak i tłumaczenia poetów „niemożliwych” do przetłumaczenia. Tym problemom poświęciłem uwagę na konferencji ogólnopolskiej „Światy Jana Kasprówicza. W 90-lecie śmierci Poety i 100-lecie wydania «Księgi ubogich»”. Przedstawiłem wyniki badań związane ze sposobami dokonywania tłumaczeń na język niemiecki i angielski przez Kasprówicza (referat: *Wybory, decyzje i kłopoty tłumacza. Poezja angielska i niemiecka w tłumaczeniach Jana Kasprówicza*; Zakopane, 25–27 czerwca 2016). Wziąłem również udział w międzynarodowej konferencji „Leśmian w Europie i na świecie” (Warszawa 23–24 października 2017), podczas której mówiłem o tłumaczeniach poezji Leśmiana w języku angielskim i niemieckim w XX i XXI wieku. Efektem badań jest opublikowanie studium *Filologia niemożliwego. O tłumaczeniach poezji Leśmiana na język angielski i niemiecki*, „Tekstualia” 2018, nr 1(52). Leśmian patronuje moim badawczym peregrynacjom od czasu magisterium i studiów doktoranckich. Jeszcze w czasie studiów doktoranckich poświęciłem temu pocięciu artykuły mówiące o zjawisku pierwotności, obcości, inności, a także o problemie żydowskości oraz doświadczeniu śmierci. W późniejszych badaniach wskazałem na znaczenie myślenia strukturą cyklu przez Leśmiana jako prozaika, poety i epistolografa oraz pokazałem, w jaki sposób Leśmian wprowadza do swoich dramatów mimicznych mandalę jako znak restrukturyzacji psyche (*Wokół Leśmianowskiej mandali na przykładzie dramatów mimicznych „Skrzypek Opętany” oraz „Pierrot i Kolombina”* [w:] *Religie i wierzenia w literaturze polskiego modernizmu*, pod red. H. Ratusznej, Toruń 2009; *Momentałość i nawrotowość cyklu jako struktury wyrażania w „Sadzie rozstajnym” Bolesława Leśmiana, czyli po co Leśmianowi cykle poetyckie* [w:] *Stulecie „Sadu rozstajnego”*, pod red. U. M. Pilch i M. Stali, Kraków 2014).

Refleksję nad twórczością pisarzy drugiej połowy XIX wieku próbuję od kilku lat podporządkować pytaniom o znaczenie wielokulturowości i antropologicznych projektów dotyczących fenomenu miejskości, poszukiwania języków opisu miasta jako przestrzeni niejednoznaczności, znaczenia figur „bywalców” miejskich i statusu „tekstu miejskiego”. Poświęciłem uwagę Lwowowi, Wilnu, Koszycom, miastom rosyjskim, ale też starałem się zderzyć perspektywę widzenia miast środkowo-wschodnioeuropejskich z perspektywą dublińską, paryską i londyńską (*Marii Jehanne Wielopolskiej tekst lwowski* [w:] *Modernistyczny Lwów – teksty życia, teksty sztuki*, pod red. E. Paczoskiej i D. M. Osińskiego, Warszawa 2009; *Dandyśka w podróży po Europie. Diarystyczny zapis obecności Marii Baszkircew* [w:] *Europejczyk w podróży*, pod red. nauk. E. Ihnatowicz i S. Ciary, Warszawa

2010; *Zapolska wygląda przez lwowskie okno. Tożsamość modernistycznego Lwowa*, „Rocznik Komparatystyczny” (Szczecin) 2011, nr 2; *Światy prywatnego i publicznego zapisu. „Pamiętniki” Józefa Ignacego Kraszewskiego* [w:] *Kraszewski. Poeta i światy*, pod red. T. Budrewicza, E. Ihnatowicz, E. Oweczarz, Toruń 2012; *Albumy utraconej rodzinności – o doświadczeniu środkowoeuropejskości w prozie Sándora Máraiiego. Kilka przybliżeń*, „Napis” 2013, Seria XIX, numer: *Album rodzinny z traumą w tle; Czy język ulicy da się wysławić i zapisać? Londyńczycy, wilniuchy, warszawiaczy, paryżanie i dUBLINERZY – pisarze dziewiętnastowieczni wobec problemów reprezentacji (na przykładzie szkiców i obrazków)* [w:] *Ulica – zaułek – bruk. Z problematyki miasta w literaturze drugiej połowy XIX i początku XX wieku*, red. K. Badowska i A. Janiak-Staszek, Łódź 2013).

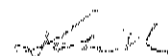
Powyżej zarysowany obszar zainteresowań wiąże się z badaniami poświęconymi problemom Europy Środkowej, pogłębianymi dzięki udziałowi w ogólnopolskim grantie „Problemy literatury i kultury modernizmu w Europie Środkowej (1867–1918)” (kierownik grantu: prof. dr hab. Ewa Paczoska). W wyniku badań pokazałem, jak ważnym kierunkiem zainteresowania w drugiej połowie XIX wieku są w obrębie rozumienia spraw bałkańskich (zdiagnozowanych wnikliwie przez Krzysztofa Stępnika i Monikę Gabrys-Sławińską) kwestie chorwackie. Dlatego wskazałem wagę tego rejonu geopolitycznego dla pytań o tożsamość Polaków w drugiej połowie XIX wieku. Efektem prac jest opublikowanie studium *W stronę Chorwacji* [w:] *Problemy literatury i kultury modernizmu w Europie Środkowo-Wschodniej (1867–1918)*, t. I: *Teksty doświadczenia*, red. nauk. E. Paczoska, I. Poniatowska, M. Chmurski, Warszawa 2017. Ponadto kwerendy chorwackich, francuskich i argentyńskich bibliotek cyfrowych pozwoliły mi ustalić atrybucję autorską tekstu, opublikowanego na łamach „Tygodnika Mód i Powieści”, który opracowałem edytorsko i we fragmentach opublikowałem jako: *Luidevite Prijatelj (Louis de la Roque), Trzy miesiące w Chorwacji. Wspomnienia z podróży po Austrii i Węgrzech*, tłum. J. Belejowska, oprac. D. M. Osiński [w:] *Problemy literatury i kultury modernizmu w Europie Środkowo-Wschodniej (1867–1918)*, t. III: *Wspólnota pytań. Antologia*, red. nauk. E. Paczoska, I. Poniatowska, M. Chmurski, Warszawa 2017. W ramach grantu napisałem również studium poświęcone specyfice czytania Bałkanów w drugiej połowie XIX wieku pt. *Kilka spojrzeń na sprawy bałkańskie, czyli jak i po co w drugiej połowie XIX wieku czyta się Bałkany*, złożonym do druku do książki *Marginesy* pod red. E. Paczoskiej. Materiałem analitycznym są w tym studium: wspomnieniowy tekst *Trzy miesiące w Chorwacji. Wspomnienia z podróży po Austrii i Węgrzech* (oraz kontekstowo inne przykłady dyskursu podróżniczego pokazującego

zainteresowanie Zachodu Bałkanami), kilkuościnkowa recenzja krytyczna Aleksandra Świętochowskiego, dotycząca dwóch książek o Serbii (przywołuję również jako kontekst inne teksty publicystyczne dotyczące kwestii bałkańskich), korpus sześciu listów (rękopisów) Bronisława Grabowskiego do Elizy Orzeszkowej, fragmenty listów Elizy Orzeszkowej do Teodora Tomaszka Jeża, korespondencja Wincentego Pola do Józefa Ignacego Kraszewskiego, epistolografia Henryka Sienkiewicza z Bukaresztu i Ruszczuku z lat 80. XIX wieku do Jadwigi Janczewskiej, powieściopisarstwo historyczne Teodora Tomaszka Jeża związane ze Słowiańszczyzną południową, a także *Lalka* Bolesława Prusa i fragmenty kronik pisarza poświęcone sprawom bałkańskim.

Ważnym polem badawczym jest dla mnie krytyka literacka i przemiany dyskursów krytycznych drugiej połowy XIX wieku. Wagę badania krytyki literackiej i teatralnej oraz trudność związaną z tym obszarem badawczym uświadomiłem sobie podczas pracy nad doktoratem poświęconym biografii intelektualnej Świętochowskiego. Ale najważniejsze doświadczenia związane z przekrojową lekturą zmieniających się form i języka krytyki literackiej, z pytaniem o zmienność jej wewnętrznych rytmów zawdzięczam pracy w dwóch grantach: „Słownik polskiej krytyki literackiej 1764–1918” (kierownik: prof. dr hab. Mirosław Strzyżewski) oraz „Poezja na marginesie cywilizacji. Degradacja i odrodzenie twórczości poetyckiej w latach 1864–1894 (podstawa bibliograficzno-materiałowa)” (kierownik projektu: dr hab. Radosław Okulicz-Kozaryn). W ramach prac badawczych w grancie dotyczącym polskiej krytyki literackiej opublikowałem dwa hasła problemowe: *Fragment [w:] Słownik polskiej krytyki literackiej 1764–1918. Pojęcia – terminy – zjawiska – przekroje*, pod red. nauk. J. Bachórze, G. Borkowskiej, T. Kostkiewiczowej, M. Rudkowskiej, M. Strzyżewskiego, Toruń 2016, T. 1: A–M oraz *Obcość/Inność [w:] Słownik polskiej krytyki literackiej 1764–1918. Pojęcia – terminy – zjawiska – przekroje*, pod red. nauk. J. Bachórze, G. Borkowskiej, T. Kostkiewiczowej, M. Rudkowskiej, M. Strzyżewskiego, Toruń 2016, T. 2: N–Z. Jako wykonawca ogólnopolskiego grantu „Poezja na marginesie cywilizacji” przeprowadziłem kwerendy czasopism za lata 1864–1894 („Izraelita”, „Zorza”, „Tygodnik Mód i Powieści”, „Pamiętnik Naukowy, Literacki i Artystyczny”), a ich efekty wprowadziłem do elektronicznej bazy (łącznie 10 409 wpisów zgodnie z opracowaną w zespole metryczką opisu). Współpracowałem również przy zestawieniu bibliografii tekstów poetyckich oraz dotyczących poezji (*Poezja na marginesie cywilizacji. Bibliografia 1918 – 2017. Bibliografia ogólna, bibliografie szczegółowe*), pod red. U. Kowalczyk, przy współpracy D. M. Osińskiego, Warszawa 2017). Opublikowałem wyniki części kwerend w postaci artykułu

Poezja na łamach „Tygodnika Mód i Powieści” w latach 1868–1872, „Na Marginesie. Prace o poezji polskiej drugiej połowy XIX wieku”, pod red. Z. Dambek-Giannelis, Warszawa 2015, nr 2, <https://pnamc.chum.psnc.pl/>. Za jedno z najważniejszych dokonań w pracy grantowej, możliwe dzięki kwerendzie „Izraelity” (za lata 1866–1894) uważam wydobyte zapomnianego (i przywoływanego jedynie incydentalnie) literackiego reportażu Marii Konopnickiej. Dokonałem opracowania edytorskiego tekstu oraz napisałem wstęp pokazujący potencjał znaczeniowy prozy Konopnickiej, określając możliwości lektury tego tekstu (*Poetka patrzy na szpital. O chorowaniu i żydowskości w warszawskim tekście Marii Konopnickiej*, „Wiek XIX. Rocznik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza”, Rok VIII (L) 2015; Maria Konopnicka, *Szpital żydowski w Warszawie*, opracował i artykułem wstępnym opatrzył Dawid Maria Osieński „Wiek XIX. Rocznik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza”, Rok VIII (L) 2015).

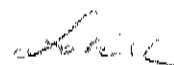
Możliwość wymiany intelektualnej podczas cyklicznych seminariów poświęconych wybranym problemom kształtowania się mapy poetyckiej drugiej połowy XIX wieku, a także zmieniającej się i uzależnionej od profilu pism refleksji krytycznoliterackiej nad statusem poezji i literatury w ogóle, okazała się fundamentalna dla ostatecznych ustaleń dotyczących hierarchii tekstów, określenia gatunku tekstów literackich, ustalania atrybucji autorstwa wierszy publikowanych pod pseudonimami i kryptonimami. Prezentowaniu prac kwerendowych służyły udziały w ogólnopolskich seminariach naukowych w ramach projektu grantowego. Wygłosiłem kilka referatów: „Dziewiętnastowieczne ratowanie ciągłości. Poezja Adama Asnyka w refleksji Piotra Chmielowskiego” (Gułtowy, 1–3 czerwca 2012); *Status i kierunki poezji lat sześćdziesiątych XIX wieku w refleksji Walerego Przyborowskiego – „Listy o literaturze i literatach warszawskich” w „Tygodniku Mód i Powieści” 1869–1870* (Warszawa 15–16 listopada 2013); *Poezja na łamach „Izraelity” w latach 1866–1880* (Warszawa, 20 września 2014); *Konopnicka od Żydów i szpitali. O zapomnianym warszawskim tekście Marii Konopnickiej* (Poznań, 30–31 stycznia 2015); „Znów jeden przeminął – w otchłani jak inne...”. *Rok 1887 – rokiem poezji? O przelomowości i znaczeniu poezji z wątkami górskimi w tle. Przypadek „Tygodnika Mód i Powieści”* (Zakopane, 26–28 czerwca 2015); *Poezja na łamach „Tygodnika Mód i Powieści” w latach 1890–1894. Fenomen Kazimierza Glińskiego* (Zakopane, 27–28 czerwca 2016). Na inne wystąpienia referatowe (zaprezentowane podczas konferencji naukowych) niezwiązane z tym projektem wskazuję w załączniku nr 4.

Najważniejszym efektem prac było opracowanie wraz z Radosławem Okulicz-Kozarynem i Katarzyną Kościewicz antologii tematycznej liczącej 942 teksty poetyckie oraz napisanie do niej słowa wstępnego *Czasy wytrwale poetyckie* (R. Okulicz-Kozaryn (wstęp i oprac.), K. Kościewicz (wstęp i oprac.), D. M. Osiński (wstęp i oprac.), *Antologia „Czasy wytrwale poetyckie. Wiersze z prasy lat 1864–1894” [prototypowa wersja antologii], wybór tekstów: zespół PNAMEC, Warszawa 2017, <https://pnamec.ehum.psnc.pl/>.*

W toku prac poświęconych krytyce literackiej zastanawiałem się nad fenomenem dyskursu intymistycznego, który można traktować jako przykład dyskursu krytycznoliterackiego, czyli pełniącego funkcję ekwiwalentu dyskursu krytycznego. Dokonane prace archiwalne w Litewskim Państwowym Archiwum Historycznym w Wilnie (Lietuvos Valstybės Istorijos Archyvas) na obszernym korpusie rękopisów Wilhelminy Zyndram-Kościalkowskiej pozwoliły wydobyć te rękopiśmienne materiały i poddać namysłowi zapisy pamiętnikarskie, kalendarzowe, wspomnieniowe (liczące ponad trzy tysiące kart). Efektem prac było opublikowanie dwóch tekstów poświęconych specyfice tego typu dyskursu i diagnozy krytycznej (*Jej Miriam. Wilhelminy Zyndram-Kościalkowskiej refleksja nad koncepcją sztuki i kultury Zenona Przesmyckiego*, „Przegląd Humanistyczny” 2017, R. LXI, nr 4(459); *Wilhelminy Zyndram-Kościalkowskiej próby oceny dramatu i teatru* [w:] *Polska krytyka teatralna XIX wieku – postaci i zjawiska*, red. M. Gabryś-Sławińska, Wyd. UMCS, Lublin 2017). W druku znajduje się również artykuł poświęcony sposobom konstruowania wizerunku Orzeszkowej w prywatnym dyskursie wspomnieniowym Kościalkowskiej (*Materia biografii jako pamięć kultury. Wilhelmina Zyndram-Kościalkowska o Elizie Orzeszkowej – próba rekonstrukcji archiwalnej* w tomie *Eliza Orzeszkowa. Pamięć kultury. Studia i głosy*, red. nauk. J. Ławski i S. Musijenko, Białystok–Grodno 2018). Ostatnio złożyłem do druku tekst *Aktor jako komentator i krytyk teatru. Autobiografia Kazimierza Słabińskiego A.D. 1912* (do książki o krytyce teatralnej XX wieku pod red. M. Gabryś-Sławińskiej), w którym mówię o podobnym mechanizmie (traktowaniu tekstu intymistycznego jako przykładu dyskursu krytycznego zapisanego w formie autobiografii).

Dotychczasowe doświadczenia edytorskie związane z opracowaniem tekstu francuskiego historyka oraz literackim reportażem Marii Konopnickiej mam możliwość doskonalić poprzez udział w ogólnopolskim grancie „Edycja krytyczna pism wszystkich Bolesława Prusa” (kierownik projektu: dr hab. Beata Katarzyna Obsulewicz-Niewińska, prof. KUL). Opracowuję edytorsko nowele: *Poeta i świat*, *Nagroda doczesna*, *Jeden z wielu*, *Kamizelka*, *On*.

Moje zainteresowania badawcze wiążą się również z fenomenem piosenki literackiej i bardowskiej. Poskutkowało one wygłoszeniem referatu i opublikowaniem artykułu „*Daty polskie*” PRL-u w *piosenkach Agnieszki Osieckiej* [w:] „*Piosenki prawdziwe*” w kulturze PRL-u w monografii współredagowanej z Ewą Paczoską („*Piosenki prawdziwe*” w kulturze PRL-u, *Studia*, Warszawa 2013), współredagowaniem wraz z Ewą Paczoską i Izabelą Poniatowską numeru tematycznego „Tekstualiów” poświęconego piosence literackiej, w którym opublikowałem studium *Nieuchwytna, ulotna i trwała w twórczości Patti Smith* („*Tekstualia*” 2018, nr 2/53). W obu tych tekstach poddawałem refleksji status historii w poezji Osieckiej i Smith, znaczenie intertekstualności poezji Smith, balladę jako gatunek eklektyczny i heterogeniczny oraz wzorce gatunkowe i tematyczne tego typu pisarstwa.

W pracy naukowej dokonuję również konfrontacji z najnowszymi metodologiami literaturoznawczymi oraz możliwościami humanistyki cyfrowej. Jako wykonawca ogólnopolskiego grantu „*Sienkiewicz ponowoczesny – laboratorium cyfrowe*” (kierownik: dr Bartłomiej Szleszyński) napisałem artykuł do książki (pod red. M. Rudkowskiej i B. Szleszyńskiego, drukowanej w wersji polskiej i angielskiej) oraz na stronę projektu Centrum Humanistyki Cyfrowej pt. *Składnia uczucia. Kobiety i mężczyźni, kobiecość i męskość w twórczości Henryka Sienkiewicza*. W ramach grantu „*Literaturoznawstwo architektoniczne (The Architectural Literary Studies)*” (kierownik: mgr Aleksandra Wójtowicz), realizowanego od dwóch lat, uczestniczę w pracach zespołu i w seminariach naukowych oraz przygotowuję artykuł *Warszawskie sceny pierwotne. Historyczna czasoprzestrzeń wokół placu Saskiego i ulicy Marszałkowskiej w literaturze drugiej połowy XIX wieku – palimpsest czy heterotopia?* do monografii wieloautorskiej poświęconej obecności placu Defilad i placu Piłsudskiego w świadomości urbanistycznej, antropologicznej, filozoficznej, historycznej, kulturowej.

Ostatnio interesuje mnie zapis doświadczenia syberyjskiego w biografiami intelektualnych oraz biografiami fikcyjnych, a zwłaszcza rekonstrukcja zapisów intymistycznych, reportażowych, wspomnień, dzienników, a także tekstów naukowych i popularnonaukowych poświęconych obrazom Syberii jako przestrzeni eksploracji naukowej i wolności gwarantującej poznawcze korzyści jej emigrantom. Poświęciłem temu zagadnieniu studium *Ze Szkoły Głównej w świat – Dybowski, Rejchman, Wokulski* (przyjęte do druku w książce *Szkoła Główna. Kregi wpływów 2*, red. U. Kowalczyk, Ł. Książek). O znaczeniu przeniesienia punktu ciężkości z Syberii jako znaku martyrologii, traumy, „niezapisanej karty” w stronę Syberii jako przestrzeni edukacji, industrializacji, możliwości zarobkowania (jako enklawy politycznej, kulturowej, cywilizacyjnej, etnogeograficznej) mówiłem w

referacie *W stronę diaspory syberyjskiej, czyli „sceny z życia koczującego” w latach 60. XIX wieku*, wygłoszonym podczas ogólnopolskiej konferencji naukowej, którą współorganizowałem z dr hab. Urszula Kowalczuk i dr. Damianem Makuchem pt. „Dyslokacje. Literatura i kultura lat 60. XIX wieku między polityką a prywatnością” (Warszawa, 5–7 marca 2018). Na przykładzie dzienników, listów, pamiętników i wspomnień kilkudziesięciu sybiraków oraz studiów Agatona Gillera i Eugeniusza Żmijewskiego poddawałem namysłowi fenomen tej „dyslokacji” historyczno-polityczno-kulturowej.

Moje naukowe doświadczenia przekładają się na obszary działalności dydaktycznej i popularyzatorskiej. W ramach dydaktyki uniwersyteckiej na Uniwersytecie Warszawskim prowadziłem i prowadzę różnorodne typy zajęć dla studentów na studiach dziennych i zaocznych I i II stopnia: ćwiczenia kursowe z Historii literatury polskiej po 1864 roku dla specjalności literaturoznawczo-językoznawczej i logopedycznej; ćwiczenia kursowe dla specjalności literatura i kultura polska w perspektywie europejskiej i światowej; Literatura i kultura po 1864 r.; Wielkie dzieła literatury światowej (w ujęciu porównawczym); seminaria licencjackie na studiach dziennych i zaocznych poświęcone literaturze polskiego i europejskiego modernizmu oraz poszukiwaniom formy w literaturze drugiej połowy XIX wieku; konwersatoria ogólnouniwersyteckie: XIX wiek i dziewiętnastowieczność z perspektywy krytyki literackiej, Modernistyczne miniatury literackie; wykłady kursowe na studiach zaocznych i dziennych (Historia literatury polskiej po 1864 roku), a także wykłady kursowe na studiach zaocznych z Historii literatury Młodej Polski (2011/2012, semestr letni) oraz Historii literatury pozytywizmu (2013/2014, semestr zimowy) prowadzone na Wydziale Nauk Humanistycznych na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

W roku akademickim 2016/2017 brałem udział w promowaniu oryginalnych, innowacyjnych form dydaktycznych. Byłem jednym z członków zespołu przygotowującego projekt programu zajęć e-learningowych z „Historii literatury XIX wieku” (w ramach Funduszu Innowacji Dydaktycznych na Uniwersytecie Warszawskim; kierownik: dr Lena Magnone). Współpracowałem przy opracowaniu koncepcji programu e-learningowego „Multimedialny kurs polskiej literatury XIX wieku dla studentów obcokrajowców” (przygotowanie mapy interaktywnej miejscowości, współtworzenie tekstu do prologu i epilogu kursu w postaci filmu interaktywnego) oraz pełniłem funkcję koordynatora „bloku pozytywistyczno-modernistycznego”.

Od 2010 roku pełnię funkcję opiekuna naukowego studencko-doktoranckiego Koła Literatury i Kultury Modernizmu UW (wraz z dr hab. Urszulą Kowalczuk i prof. dr hab. Ewą Paczoską). Pokłosem spotkań, paneli, konferencji ogólnopolskich poświadczających zainteresowanie młodych polonistów problemami literatury i antropologii modernizmu są publikacje naukowe (książka *Etnos i psyche w twórczości Marii Konopnickiej i Elizy Orzeszkowej*, red. G. Marchwiński i D. M. Osiński Warszawa 2012; *Czasy rewolucji?*, red. nauk. D. M. Osiński i D. P. Sech, Warszawa 2016). Razem z dr hab. Urszulą Kowalczuk sprawowaliśmy opiekę nad konferencją zorganizowaną przez koło naukowe pod tytułem „*Ma ona być samowiedzą literatury i sztuki*”. *Krytyka (literacka, teatralna artystyczna...) między 1864 a 1939 rokiem* (Warszawa, 15–16 maja 2017).

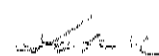
W latach 2010–2011 koordynowałem kwerendę kartotek czasopism literatury 1864–1918 pozostawionych przez profesorów Janinę Kulczycką-Saloni i Stanisława Frybesa (zdigitalizowane materiały zostały zdeponowane w Instytucie Literatury Polskiej Wydziału Polonistyki UW).

W trakcie pracy uniwersyteckiej na Wydziale Polonistyki UW pełniłem następujące funkcje administracyjne: członka Rady Wydziału w kadencji 2016–2020; członka Rady Naukowej Instytutu Literatury Polskiej w kadencji 2012–2016, 2016–2020; członka Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej (2007–2012); pełnomocnika ds. informacji i promocji Wydziału Polonistyki (2009–2012); protokolanta rozpraw doktorskich w latach 2007/2008 i 2008/2009 w Komisji Literaturoznawczej I Wydziału Polonistyki UW; protokolanta rozpraw habilitacyjnych w roku akademickim 2012/2013 podczas posiedzeń Rad Wydziału UW; sekretarza Rady Wydziału Polonistyki UW w roku akademickim 2013/2014; sekretarza Zakładu Literatury i Kultury Drugiej Połowy XIX Wieku (2009–2016); członka Pracowni Literatury Modernizmu w Europie Środkowej i Wschodniej (od 2010) oraz członka Pracowni Historii Dramatu 1864–1939 (od 2015); p.o. Kierownika Studiów Podyplomowych „Szkoła Mistrzów. Studia technik pisarskich i prezentacji tekstu literackiego” w roku akademickim 2014/2015.

Od początku studiów doktoranckich jestem związany z olimpiadą polonistyczną. W latach 2005–2016 byłem jurorem w Stołecznym Komitecie Okręgowym Olimpiady Literatury i Języka Polskiego. Od 2016 roku pełnię funkcję Przewodniczącego Stołecznego Komitetu Okręgowego. W ramach działań związanych z olimpiadą dokonałem aktualizacji tematów z literatury Młodej Polski w *Przewodniku po tematach Olimpiady Literatury i Języka Polskiego*, red. A. Wójtowicz, Warszawa 2013. Pełniłem również funkcję koordynatora

merytorycznego, organizatora konkursu tematycznego oraz jurora w finale konkursu historycznoliterackiego „Bolesław Prus – w setną rocznicę śmierci pisarza” zorganizowanego przy Olimpiadzie Literatury i Języka Polskiego (styczeń – maj 2012). W związku z tym napisałem artykuł do książki zbiorowej w 40-lecie OLiJP (*Konkurs historycznoliteracki dla uczniów szkół średnich „Bolesław Prus – w setną rocznicę śmierci pisarza [w:] Wokół Olimpiady Literatury i Języka Polskiego*, pod red. A. Wójtowicz, Warszawa 2013). Zostałem również jurorem w kolejnym historycznoliterackim konkursie jubileuszowym związanym z twórczością Henryka Sienkiewicza („Henryk Sienkiewicz. W 170. rocznicę urodzin i 100. rocznicę śmierci”).

Chęć popularyzacji nauki patronowała od początku mojej działalności naukowo-dydaktycznej. Zaowocowała wygłoszeniem serii wykładów dla nauczycieli i uczniów w ramach różnych projektów naukowych: m.in. wykład „Przemiany podmiotowości modernistycznej” i prowadzenie warsztatów kształcenia umiejętności interpretacji tekstu literackiego dla młodzieży ze szkół twórczego myślenia (Łomża, kwiecień 2010), wykład okolicznościowy „Katedra Sienkiewicza” dla Stowarzyszenia Nauczycieli Polonistów podczas konferencji „Rozumieć i tworzyć – reinterpretacje klasyki – pozytywizm” (Warszawa, 23–24 października 2010). Odbyłem cykl wykładów i warsztatów twórczego czytania w ramach projektu „Anatomia miasta” w XII Liceum Ogólnokształcącym im. Henryka Sienkiewicza w Warszawie (Warszawa w *Lalce* B. Prusa, Tajemnice Warszawy w *Złym* L. Tyrmanda, 23 kwietnia 2013–23 maja 2013). W ramach obchodów ROKU PRUSA 2012 byłem organizatorem warsztatów dla uczniów, nauczycieli i studentów „Prus niedoczytany – Prus nieodczytany” (IBL PAN, TLiAM, NCK), wrzesień–grudzień 2012. Prowadziłem warsztaty twórczego czytania w Warszawie (13 września 2012) i Kielcach (23 listopada 2012), a także wygłosiłem wykład „Bolesław Prus i przemiany polskiej literatury” dla uczniów szkoły średniej w XXXVII Liceum im. Jarosława Dąbrowskiego w Warszawie (19 lutego 2013 roku). W ramach obchodów roku Sienkiewicza wygłosiłem wykład okolicznościowy „Sienkiewicz wobec życia” dla szkół ponadgimnazjalnych w Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza (29 września 2016). Uczestniczyłem również w spotkaniu i dyskusji „Spory i debaty wokół Sienkiewicza w XIX, XX i XXI wieku” poświęconym Henrykowi Sienkiewiczowi dla nauczycieli historii i języka polskiego w szkołach ponadgimnazjalnych (zorganizowane przez WCIESS) w Domu Spotkań z Historią (8 grudnia 2016). W ramach XVII Festiwalu Nauki wziąłem udział w dyskusjach panelowych dotyczących zjawiska i miejsca bardów w kulturze, współczesnych powrotów do „klasyki”

pieśni bardowskiej, kształtowania się pieśni alternatywnej w Polsce oraz autorytetu barda, składających się na całościowy projekt pt. *Bardowie czasów PRL-u: wczoraj i dziś* (Teatr Polski w Warszawie, 27 września 2013 roku). Efektem tego projektu jest płyta CD: *Bardowie epoki PRL-u wczoraj i dziś* (ZAIKS 2013).

Od 2010 roku pełnię funkcję wiceprezesa w oddziale warszawskim Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza. W ramach spotkań warszawskiego oddziału TLiAM poświęconych prezentacji wyników badań grantowych moderowałem dyskusję pt. „Cały Bolesław Prus...” dotyczącą specyfiki edycji krytycznej pism wszystkich Bolesława Prusa z kierownik projektu – dr hab. Beatą Obsulewicz-Niewińską, prof. KUL, oraz mgr. Piotrem Bordzołem – sekretarzem naukowym projektu (10 czerwca 2015, Wydział Polonistyki UW). Prowadziłem również spotkanie z dr Agnieszką Bąbel i mgr. Piotrem Bordzołem w ramach *Śród w Towarzystwie Literackim Adama Mickiewicza* pt. „Warsztat filologa. Nowelistyka Bolesława Prusa w perspektywie edytorskiej” (15 listopada 2017, Wydział Polonistyki UW). Ponadto wygłosiłem wykład „Modernistyczna lekcja wyrażalności niewyrażalnego” dla młodzieży ponadgimnazjalnej podczas cyklu spotkań „Piątki literackie” (marzec 2011, Wydział Polonistyki UW) oraz jubileuszowy wykład „Co polskiej literaturze zrobił Prus? – rekonesans po stu latach” w Jarosławiu (15 listopada 2012). W ramach cyklu spotkań „Środy w Towarzystwie Literackim Adama Mickiewicza” prowadziłem wraz z dr. Grzegorzem Marchwińskim dyskusję dla młodzieży pt. „Twarze i maski Sienkiewicza” (V LO im. Ks. J. Poniatowskiego w Warszawie, 27 kwietnia 2016).

